

Universitatea Babeș-Bolyai

**Școala Doctorală de Relații internaționale și Studii de
Securitate**

Integrarea principiului ”*Responsabilitatea de a proteja*” în acțiunea
externă a Uniunii Europene; analiză asupra relației dintre operațiunile
umanitare și obiectivele de politică externă a UE

Studii de caz: Teritoriile Palestiniene Ocupate; Sudanul de Sud

TEZĂ DE DOCTORAT - REZUMAT

Coordonator științific:

Prof.univ.dr. Ivan Adrian Liviu

Doctorand: Soci Florian Rafael

Cluj - Napoca
2015

Cuprins

Introducere.

Scopul cercetării

Structura lucrării

Ipotezele de cercetare

Cap. 1. Intervenția umanitară: considerații teoretice

1.1. Intervenția umanitară

1.1.1. Intervenția umanitară de la teorie la politică

1.1.2. Etica intervenției umanitare

1.1.3. Criza umanitară

1.2. Abordări teoretice ale intervenției umanitare

1.3. Dreptul internațional umanitar

1.4. Conceptul de securitate umană

1.5. "Responsabilitatea de a proteja"

Cap. 2 Cadrul instituțional UE privind operațiunile umanitare

2.1. Cadrul instituțional de operare a Uniunii Europene în mediul extern

2.2. Cadrul legal al asistenței umanitare în Uniunea Europeană

2.3. Directoratul General pentru Asistență Umanitară (ECHO)

Cap. 3. Relația UE – "responsability to protect"

3.1. Pasul 1 – Integrarea și implementarea principiului

3.2. Pasul 2 – aplicarea principiului

3.3. "Responsability to protect" vs "responsability to protect others to protect ourselves"

Cap. 4. Elemente ale principiului RtoP în politica externă a UE

4.1. Condiționalitatea

STUDII DE CAZ

4.2. Studiu de caz 1 – Teritoriile Ocupate Palestiniene

4.2.1. Contextul crizei

4.2.2. Dimensiunea umanitară a crizei

4.2.3. Contextul legal al cooperării UE - Palestina

4.2.4 Instrumentele utilizate de Uniunea Europeană

4.2.5. RtoP în Palestina

4.3. Studiu de caz 2 – Sudanul de Sud

4.3.1. Contextul crizei

4.3.2. Implicarea Uniunii Europene în cadrul crizei din Sudanul de Sud

4.3.3. Premisele RtoP în Sudanul de Sud

4.4. Relația RtoP - state-building

Cap. 5 Concluzii

5.1. Demilitarizarea intervențiilor umanitare

5.2. Etapele intervenției umanitare

5.3. Altruismul realist

5.4 De ce RtoP?

5.5. Lecții învățate

Bibliografie

CUVINTE CHEIE:

- PESC; ”Responsabilitatea de a proteja”, securitate, operațiuni umanitare, condiționalitate, Uniunea Europeană, peace building, state building, sustenabilitate.

IPOTEZELE DE CERCETARE

Percepția clasică a intervenției umanitare pleacă de la premisa că în cazul unui conflict armat între două părți, conflict ce generează o criză umanitară, singura variantă acceptată a soluționării crizei este intervenția militară. Această accepțiune nu ține cont de toate scenariile negative ce pot decurge din derularea operațiunilor militare într-un spațiu deja afectat de o criză exprimată în lipsa accesului la resursele primare, afectarea infrastructurii și promovarea unui context de insecuritate. În cazul în care alegem abordarea clasică a intervenției umanitare prin mijloace militare trebuie avut în vedere faptul că rezultatele nu pot fi prognozate iar succesul acestora este adesea de scurta durată, contextual și lipsit de posibilitatea creării unui cadru general de recuperare și dezvoltare.

Astfel în cadrul acestei lucrări vom încerca să ilustrăm că mitul intervenției umanitare în forma unui proces militar nu este de actualitate în contextul politicilor globale ale secolului al XXI lea, și nici nu poate oferi soluții viabile și sustenabile de ameliorare a crizei și de recuperare și dezvoltare. Intervenția umanitară, privită limitativ în forma operațiunilor militare, reprezintă o viziune minimalistă care ignoră efectele negative pe care intervenția militară le generează asupra unei crize umanitare. Dat fiind contextul specific al relațiilor internaționale, intervențiile umanitare nu sunt caracterizate exclusiv de existența unor operațiuni militare, ci cuprind orice instrument politic și economic care este integrat într-o schemă comprehensivă de soluționarea pe termen lung a crizei umanitare. Astfel vom include în categoria intervențiilor umanitare atât operațiunile de asistență umanitară de urgență cât și setul de instrumente utilizate în scopul reconcilierii, reconstrucției și dezvoltării pentru a preveni emergenta unei noi crize umanitare. Prin lărgirea accepțiunii intervenției umanitare avem în vedere două aspecte esențiale: prin intervenție înțelegem orice acțiune din exterior care urmărește modificarea comportamentului actorilor utilizând condiționalitatea pozitivă sau negativă; succesul reușitei unei acțiuni umanitare este condiționat, nu de efectele pe termen scurt de ameliorare a suferinței victimelor, ci de crearea condițiilor sustenabile pe termen lung care să prevină reizbucnirea crizei.

Astfel, din acest punct de vedere, intervenția umanitară reprezintă ansamblul acțiunilor unui terț în vederea modificării comportamentului unui actor local cu scopul de a ameliora o

criză umanitară și de a crea un cadrul general de dezvoltare care să garanteze neizbucnirea crizei umanitare pe termen lung. Demilitarizarea intervențiilor umanitare este o condiție ce rezultă din analiza intervențiilor militare umanitare recente și a incapacității acestora de a oferi soluții sustenabile de stopare a crizei umanitare și de angajare într-un proces pe termen lung de reconstrucție și dezvoltare.

A doua ipoteză generală pe care o vom analiza în cadrul acestei lucrări este legată de natură duală a intervenției umanitare. Abordările clasice minimale a intervenției umanitare fac trimitere de cele mai multe ori doar la procesul de asistare de urgență în vederea ameliorării suferinței persoanelor afectate de crize. Cu toate acestea, considerăm că acest tip de abordare nu este una funcțională întrucât nu urmărește soluționarea și prevenirea crizei ci doar ameliorarea acesteia. Considerând că scopul principal al intervenției umanitare este de a stopa criza umanitară și de a crea condițiile necesare pentru prevenirea izbucnirii unei crize în viitor, simpla ameliorare a suferinței persoanelor afectate, deși un demers util și necesar, nu deservește scopului esențial al intervențiilor umanitare. Abordarea exhaustivă reprezintă abordarea necesară pentru soluționarea sustenabilă și eficientă a crizelor umanitare. Plecând de la această ipoteză în cadrul acestei lucrări vom asuma faptul că Uniunea Europeană își derulează operațiunile umanitare conform abordării exhaustive a intervenției umanitare acționând în două etape: asistență umanitară de urgență și asistență pentru reconstrucție și managementul conflictului.

O a treia ipoteză generală care stă la baza cercetării pleacă de la asumția că Uniunea Europeană utilizează operațiunile umanitare drept instrumente de politică externă. Analizând obiectivele de politică externă ale Uniunii Europene, așa cum acestea au fost definite în Tratatul de la Lisabona, respectiv, analizând obiectivele operațiunilor de asistență umanitară, așa cum acestea au fost definite în Consensul European asupra Asistenței Umanitare, dar și în alte documente oficiale, considerăm că UE utilizează intervenția umanitară drept un instrument de politică externă în vedere promovării intereselor specifice în zonele de interes și în scopul consolidării relațiilor cu statele în curs de dezvoltare. Astfel vom introduce conceptul de altruism realist, prin care ne vom referi la motivația care stă la baza intervențiilor umanitare ale Uniunii Europene. Prin altruism realist ne vom referi la această natură duală a motivației UE în afacerile umanitare, pe de o parte ca rezultat al solidarității generate de apartenența la aceeași comunitate internațională, iar pe de altă parte datorită urmării unor interese clare de politică externă care se subscriu obiectivele de securitate și politică externă pe care UE și le-a definit în tratate.

STRUCTURA TEZEI DE DOCTORAT

Capitolul 1

În cadrul acestui capitol ne vom concentra pe relația dintre teorie și practica politică a intervențiilor umanitare urmărind să identificăm și să prezentăm principalele abordări teoretice în domeniul intervențiilor umanitare. De asemenea, având în vedere clivajul dintre ideea de intervenție și conceptul suveranității, ne vom concentra asupra eticii intervențiilor umanitare urmărind atât etica corelată cu valorile liberale ce fac trimitere la necesitatea prezervării vieții umane, cât și etica statului ancorată în dialectica interesului național și al urmării obiectivelor de politică externă. Dezbateră privind legitimitatea intervențiilor umanitare nu poate evita tradiția bine înrădăcinată a Statului alături de atributele sale imuabile conform dreptului internațional precum suveranitate națională, integritate teritorială, inviolabilitatea frontierelor și nu în ultimul caz auto - determinare. Politicile moderne au evidențiat că nu întotdeauna Statul poate reprezenta o piedică împotriva intervenției umanitare, în condițiile în care umanitarismul reprezintă o doctrină de intervenție susținută de forța dreptului internațional al dreptului omului în sistemul internațional.

Cadrul legal care constituie fundamentul legal al intervențiilor și al asistenței umanitare este constituit dintr-o variată gamă de tratate, rezoluții și linii directoare din diferite subdomenii ale dreptului internațional, care împreună descriu un cadrul legal pentru acțiunile umanitare care oferă atât îndrumare asupra metodelor de abordare a situațiilor umanitare, cât și reprezintă unele solide menite să susțină garantarea securității umane pentru populația afectată. Astfel, cadrul legal al acțiunilor umanitare este constituit din dreptul internațional umanitar, dreptul internațional privind drepturile omului, dreptul internațional al refugiaților, dreptul internațional criminal și dreptul internațional pentru răspuns în cazul dezastrelor.

Dreptul internațional umanitar are rolul de a proteja persoanele afectate de conflicte sau de limitări ale drepturilor care urmare a unui conflict; dreptul internațional umanitar este aplicabil doar în cazul conflictelor armate și se aplică tuturor părților implicate în conflict. Tratatul cheie care stă la baza dreptului internațional umanitar sunt Convenția de la Haga din 1907, Convențiile de la Geneva din 1949, la care se adaugă deciziile judiciare și jurisprudența din domeniu, în special cea a Curții Internaționale de Justiție. Principalele prevederi conținute în dreptul internațional umanitar fac referire la următoarele aspecte: principiile necesității și al

proportionalității, respectiv al non-discriminării; obligativitatea unei puteri ocupante de a asigura toate necesitățile de bază ale populației ocupate, interzicerea înfometării ca metodă de război, obligativitatea statelor de a proteja personalul umanitar, respectarea regulilor privind accesul și livrarea asistenței umanitare etc.

Așa cum a fost definit de Raportul Comisiei Internaționale asupra Intervenției și Suveranității Statului din 2001 principiul ”responsabilitatea de a proteja” este construit pe 3 piloni: responsabilitatea de a preveni, responsabilitatea de a reacționa și responsabilitatea de a reconstrui. Principiile esențiale care stau la baza acestui concept sunt: 1) suveranitatea statului implică responsabilitate, iar prima responsabilitate a statului este de a oferi protecție cetățenilor și 2) în situația în care populația suferă ca urmare a unor conflicte interne sau a represiunii sau eșecului statului, iar statul în cauză nu este dispus sau este incapabil în a stopa suferința populației, principiul non-intervenției este înlocuit cu responsabilitatea internațională de a proteja. Fundațiile principiului ”responsabilității de a proteja” sunt ancorate în obligațiile care decurg din conceptul de suveranitate, responsabilitatea Consiliului de Securitate sub prevederile Articolului 24 din Carta ONU, privind menținerea păcii internaționale și a securității și obligațiile legale specifice corelate cu declarațiile privind protejare drepturilor omului dreptul internațional umanitar și legislația națională

Capitolul 2

Capitolul al doilea al acestei lucrări se va concentra pe analiza și descrierea cadrului instituțional al Uniunii Europene în raport cu acțiunea externă a UE, și în mod specific în raport cu operațiunile umanitare ale Uniunii.

Articolul 21 al Tratatului de la Lisabona subliniază faptul că acțiunea externă a Uniunii Europene va fi guvernată de principii precum democrația, domnia legii, universalitatea și indivizibilitatea libertăților fundamentale și a drepturilor omului, principiile egalității și solidarității, precum și respectul pentru dreptul internațional. De asemenea, în cadrul articolului 21 al Tratatului de la Lisabona sunt evidențiate scopurile acțiunii externe a Uniunii, astfel: prezervarea valorilor Uniunii, intereselor fundamentale, a securității independenței și a integrității; consolidarea și susținerea democrației, a domniei legii, a drepturilor omului și a principiilor dreptului internațional; prezervarea păcii, prevenirea conflictelor și întărirea securității globale; promovarea dezvoltării economice, a dezvoltării sociale și de mediu în statele aflate în curs de dezvoltare, având scopul primar de eradicare a sărăciei; încurajarea integrării

tuturor statelor într-o economie globală prin abolirea progresivă a restricțiilor comerciale; asistarea populației, a statelor și regiunilor ce se confruntă cu dezastre naturale sau crize umanitare. Tratatul de la Lisabona cuprinde mențiuni privind angajamentul UE de a oferi asistență, suport și protecția victimelor dezastrelor naturale sau create de om și de a coordona sistemele de protecție civilă de la nivelul Statelor Membre. Prin Articolul 214 al Tratatului de la Lisabona Uniunea Europeană integrează dreptul internațional umanitar și principiile acestuia în cadrul tratatelor constituente. Paragraful 2 al articolului 214 menționează faptul că operațiunile de asistență umanitară vor fi desfășurate prin respectarea principiilor internaționale privind imparțialitatea, neutralitatea și non-discriminarea.

Actul fundamental pentru reglementarea asistenței umanitare este reprezentat de către Consensul European asupra Asistenței Umanitare; semnat în 18 decembrie 2007, Consensul stabilește o viziune comună europeană și o abordare practică pentru o mai bună asistență a milioanele de persoane afectate de crize umanitare. Consensul European exprimă angajamentul de a promova și de a susține principiile umanitare fundamentale precum umanitatea, neutralitatea, imparțialitatea și independența, susținând respectul pentru dreptul internațional, incluzând dreptul umanitar internațional, drepturile omului și drepturile refugiaților. Conform Consensului European obiectivele acțiunilor umanitare ale Uniunii Europene sunt (1) oferirea unor răspunsuri de urgență crizelor, (2) prezervarea și protejarea vieții, (3) prevenirea și ușurarea suferinței persoanelor și (4) protejarea demnității umane. În condițiile în care abordarea parteneriatului este esențială pentru implementarea angajamentelor prevăzute în Consens, Uniunea Europeană pune un accent deosebit pe dezvoltarea relațiilor cu partenerii de implementare și furnizare a ajutorului umanitar (ONU, Crucea Roșie și ONG-uri).

În cadrul capitolului al doilea vom încerca să evidențiem și să demonstrăm relația dintre operațiunile umanitare ale UE și obiectivele de politică externă ale UE ilustrând faptul că operațiunile umanitare reprezintă un tip de instrument de politică externă pentru UE care deservește obiectivele generale de politică externă așa cum acestea au fost trasate în Tratatul de la Lisabona.

Capitolul 3

Capitolul al treilea va urmări analiza relației dintre schema legală și operațională a Uniunii Europene în domeniul operațiunilor umanitare și principiul ”responsability to protect” (RtoP).

Analizând acțiunea externă a Uniunii Europene în ultimii zece ani remarcăm că principiul RtoP reprezintă mai degrabă o retorică a Uniunii și într-o măsură mult mai mică o formă de acțiune în mediul extern, viziune întărită și de faptul că Uniunea Europeană nu a invocat încă niciodată principiul RtoP în acțiunile externe. Cu toate acestea, a asuma că Uniunea Europeană nu aplică principiul RtoP în acțiunea externă, înseamnă ignorarea obiectivelor de politică externă declarate, respectiv instrumentele utilizate în mediul extern de către Uniune. Dat fiind faptul că Uniunea Europeană se percepe ca o putere civilă în ceea ce privește aplicarea tacită, fără a invoca principiul în mod expres, Uniunea tinde spre utilizarea preponderentă a mijloacelor economice și diplomatice, aspect pe care îl vom analiza pe larg în cadrul studiilor de caz din această lucrare. De asemenea, se constată faptul că Uniunea Europeană practică o aplicare preponderent parțială a principiului, respectiv preferă pilonii 1 și 3, cel a prevenirii și pilonul reconstrucției, având puține acțiuni efective cu legătură cu pilonul 2, respectiv cu responsabilitatea de a reacționa; legăturile acțiunii externe a Uniunii cu responsabilitatea de a acționa sunt limitate la o serie de abordări ineficiente a crizei prin luări de poziții sau mijloace politico-economice (sancțiuni) fără însă a avea un impact real asupra soluționării efective a crizei.

De asemenea, în cadrul acestui capitol vom include o serie de considerații asupra necesității implementării efective a principiului RtoP prin raportare la relația dintre securitatea din proximitatea geografică a Uniunii și securitatea internă a Uniunii Europene. Principiul responsabilității de a proteja devine în realitate responsabilitatea de a-i proteja pe alții pentru a proteja Uniunea. Prin protejarea persoanelor față de expunerea în fața crizelor umanitare se combate simultan și gama variată de potențiale amenințări la adresa Uniunii Europene, ceea ce permite protejarea securității interne a Uniunii și a propriilor cetățeni. Astfel, obligația Uniunii de a-și proteja cetățenii, este asumată prin asumarea responsabilității de a proteja persoanele din afara Uniunii Europene; ignorarea acestei responsabilități ar avea o serie de efecte negative asupra securității cetățenilor Uniunii Europene, ceea ce ar altera responsabilitatea suverană a Uniunii de a-și proteja cetățenii.

Capitolul 4

În cadrul capitolului vom urmări modalitățile prin care, în cadrul operațiunilor umanitare, este operaționalizat principiul RtoP. Pentru a putea evidenția cât mai coerent acest aspect ne vom concentra pe două studii de caz, respectiv cazul Palestinei și cazul Sudanului de Sud. A ales

aceste două studii de caz întrucât reprezintă două dintre crizele umanitare cele mai grave din mediul internațional contemporan, crize față de care UE alocă resurse consistente. De asemenea, o altă similaritate care a determinat alegerea acestor două studii de caz are în vedere caracterul statalității celor două entități; astfel în timp ce Palestina nu este un stat *de jure*, dar funcționează cu instituții construite cu sprijinul UE, în Sudanul de Sud întâlnim un model de statalitate extrem de fragil, care funcționează doar *de jure*, având extrem de mari probleme în a-și legitima guvernarea în întregul teritoriu. Plecând de la aceste două studii de caz ne vom concentra pe identificarea cauzelor declanșării crizei umanitare, precum și pe relația dintre fiecare entitate în parte cu Uniunea Europeană ținând cont de cadrul legal al cooperării și intensitatea acțiunilor umanitare ale Uniunii. Pentru a atinge acest deziderat, acest capitol dedicat studiilor de caz va urmări identificarea și analiza instrumentelor legale, financiare, politice și de altă natură care sunt utilizate de Uniunea Europeană pentru a ameliora criza umanitară.

Asistența umanitară este corelată cu acest tip de condiționalitate, în condițiile în care, din rațiuni de eficientizare a asistenței, Uniunea a determinat un cadrul general funcțional care să înglobeze atributele unor beneficiari pentru ca asistența să fie eficientă. Deși UE oferă asistență umanitară de urgență ca răspuns la izbucnirea unor crize umanitare respectând principiile universale ale dreptului umanitar privind universalitatea, imparțialitatea și neutralitatea asistenței umanitare, în ceea ce privește perioada de asistență post-criză, de reconstrucție și dezvoltare, Uniunea apelează la mecanismul condiționalității pozitive, pentru a determina mutații instituționale și comportamentale la nivelul beneficiarului, astfel încât acesta să devină o garanție a eficienței asistenței și a dezvoltării pe termen lung și mediu. Logica condiționalității implică că, în funcție de oferta Uniunii ce poate acționa ca un stimul sau o recompensă pentru partea conflictuală, în urmă unei analize a raportului cost – beneficii, partea implicată într-un conflict, subiect al condiționalității, poate decide dacă va efectua modificările sugerate de UE în vederea receptării beneficiilor. Această logică este aplicabilă în cadrul conflictelor unde părțile conflictuale au mari probleme structurale de dezvoltare economică, și sunt presate de o populație afectată de acest impas economic și care vede în oferta UE, beneficii de natură economică care să le amelioreze situația, în detrimentul menținerii unei poziții ferme, de natură să mențină conflictul.

De asemenea, se va urmări în ce măsură instrumentele Uniunii Europene se subscriu unuia dintre cei trei piloni ai RtoP și, mai mult, în ce măsură aceste instrumente deservesc

obiective și scopuri de politică externă și de securitate pentru Uniunea Europeană. Având în vedere că ne vom concentra pe entități care fie nu dețin atribute ale statalității, fie acestea există doar teoretic, vom urmări în cadrul acestui capitol în ce măsură operațiunile umanitare ale Uniunii Europene contribuie la dezvoltarea unui proces solid de state building, considerând că acest proces se subscie obiectivelor de politică externă ale Uniunii Europene în vedere prezervării și asigurării securității internaționale și întăririi cooperării cu statele în curs de dezvoltare.

Concluzii

Analiza succesului unei intervenții umanitare se face prin raportare evoluțiile pe care intervenția le generează asupra crizei umanitare, evoluții care în lipsa intervenției nu ar fi atinse. Prin urmare, o intervenție umanitară trebuie să genereze evoluții pozitive, evoluții la care nu se poate ajunge fără ca un terț să intervină. Cuantificarea evoluțiilor pozitive naște o serie de dileme privind intervenția umanitară. În primul rând, evaluarea intervenției umanitare se face prin raportare la efectele generate pe termen scurt și lung; o intervenție umanitară poate stopa pe moment criza umanitară dar pe termen lung poate trasa condițiile izbucnirii unei crize umanitare de o mai mare amploare. Spre exemplu, intervenția militară împotriva unei grupări militare radicale poate salva multe vieți pe termen scurt, însă pe termen lung se pot naște două scenarii negative: dacă prezența militară durează prea mult timp se va genera o lezare profundă a suveranității statului și va atrage reticența populației locale, respectiv va încuraja emergența unor forme de rezistență radicale împotriva a ceea ce este privit ca un regim de ocupație, generând ulterior probleme de securitate și contextul pentru declanșarea unei noi crize umanitare în contextul lipsei de autoritate și a prezenței grupurilor înarmate; dacă prezența militară este de scurtă durată, se creează un context al represiunilor și acțiunilor de eliminare a combatanților înfrânți, ceea ce va genera emergența unei noi crize umanitare. O intervenție umanitară militară împotriva unui regim represiv sau a unei grupări militare radicale poate genera acutizarea crizei umanitare prin prisma confruntărilor dintre cele două tabere – în lipsa unei deznodământ rapid al intervenției militare, urgența umanitară poate fi extinsă prin reducerea accesului la resurse pentru populația civilă. Scenariile negative care decurg din soluția militară în cazul intervențiilor umanitare determină necesitatea unei noi abordări de paradigmă conform principiului RtoP, paradigmă care să fie centrată pe prevenție, reacționare prin mijloace non-militare, respectiv reconstrucție.

Acțiunea Uniunii Europene în domeniul umanitar păstrează tiparul intervenției în două etape prezentat mai sus, avându-se astfel în vedere, nu doar simpla ameliorare a situației umanitare ci dezvoltarea unui program comprehensiv de dezvoltare, reconciliere și reconstrucție prin care să fie garantat contextul prezervării păcii și securității în regiune. Uniunea Europeană pune un accent deosebit pe promovarea, în cadrul etapei a doua a intervențiilor umanitare, a valorilor democratice precum instituirea statului de drept, respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, promovarea principiilor bunei guvernante și dezvoltării economice; aceste aspecte sunt considerate esențiale în eforturile de a securiza o regiune și a de preveni izbucnirea unei crize umanitare considerându-se că valorile democratice instaurează un sistem în care crizele umanitare nu pot apărea dat fiind faptul că negocierea și medierea reprezintă instrumentele de soluționare a conflictelor interne. De asemenea, Uniunea Europeană pune un accent deosebit și asupra întăririi securității dovadă fiind misiunile de tip EU POL prin care se furnizează asistență în domeniul judiciar. Un sistem judiciar democratic garantează respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și susține eforturile de prevenire a unei noi crize umanitare.

Din punct de vedere al trecerii de la o etapa la alta în cadrul intervențiilor umanitare, este foarte importantă identificarea momentului oportun în care actorii locali pot fi integrați în procesul de reconstrucție și dezvoltare. Este de dorit să se evite extinderea perioadei aferente etapei I a intervenției umanitare, respectiv etapa furnizării asistenței umanitare de urgență , pentru o perioadă prea lungă de timp pentru a preveni crearea unor dependențe de acest tip de asistență; se dorește în schimb integrarea actorilor locali în cadrul procesului de reconstrucție și dezvoltare cât mai rapid, dar și prin partajarea treptată a responsabilităților pentru a putea finaliza intervenția umanitară cu o strategie de exit out sustenabilă.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVA

I. Lucrari generale

1. Bromley, Simon, *Governing the European Union*, Ed. Sage Publications, Londra, 2001.
2. Buzan, Barry, *Security: a new framework for analyses*, Ed. Lynne Rienner Publishers, Londra, 1998.
3. Carr, Fergus, Callan, Theresa *Managing Conflict in the New Europe*, Ed. Palgrave Macmillan, New York, 2002.
4. Christiansen, Thomas, Knud, Erik Jorgensen etc, *The Social Construction of Europe*, Ed. Sage Publications, Londra, 2001.
5. Emmert ,Frank, *European Union Law.Documents*, Ed Kluwer Law International, Haga, 1999.
6. Fuerea, Augustin, *Instituțiile Uniunii Europene*, Ed. Univers Juridic, București, 2002.
7. Iluț, Petre, *Abordarea calitativă a socioumanului*, Ed. Polirom, Iași, 1997
8. Ivan, Adrian, *Perspectiva teoretice ale construcției europene*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2003.
9. Ivan, Adrian, *Sub zodia Statelor Unite ale Europei*, Cluj-Napoca, Editura Eco, 2006.
10. Marga, Andrei, *Filosofia unificării europene*, Cluj-Napoca, Editura Fundatiei pentru Studii Europene, 2001.
11. Moussis, Nicholas, *Guide to European Policies*, Ed. European Study Service, 8 revised edition, 2002.
12. Nicolaidis, Kalypso, *The Federal Vision* ,Ed. Oxford University Press, New York, 2001
13. Păun, Nicolae, *Construcția europeană modernă*, Cluj-Napoca, Editura Fundației pentru Studii Europene, 1997.
14. Prisecaru, Petre, *Politici comune ale Uniunii Europene*, Ed. Economică, București, 2004.
15. Vese, Vasile, Ivan, Adrian, *Istoria integrării europene*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2001.
16. Wallace, William, Wallace Helen, *Policy making in the European Union*, Ed. Oxford University Press, Oxford, 1996, ED.a III-a.
17. *****, *The Rome, Maastrich and Amsterdam Treaties*, Ed. Euroconfidential, Brussels, 1999.
18. Tratatul de la Lisabona

II. Lucrari de specialitate

1. Barbe, Ester, *The Evolution of CFSP Institutions*, disponibil pe: <http://www.iai.it/pdf/articles/barb%E9.pdf>
2. Bretherton, C. , *The European Union as a Global Actor* ,Ed. Routledge, Londra 2006
3. Cameron, Fraser, *An Introduction to European Foreign Policy*, Ed. Routledge , Londra , 2007.
4. Idem, *The Foreign and Security Policy of European Union; Past, Present and Future*, Ed. Sheffield Academic Press, Sheffield, 1999
5. Dannreuther, Roland, *European Union Foreign and Security Policy; towards a neighbourhood strategy*, Ed. Routledge, Londra , 2004.
6. Duna, Dacian, *Integrare contra fragmentare : studii de securitate europeană (2000-2005)*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2006.
7. Duțu, Petre, *Politica europeană de securitate și apărare*, Ed. Universității de Apărare „Carol I”, București, 2007.+
8. Finnemore, Martha, *Paradoxes in Humanitarian Intervention* , Departament of Political Science, George Wasington University, aprilie 2000.
9. Ginsberg, Roy, *The European Union in International Politics*, Ed. Rowman&Littlefield, Lanham, 2001
10. Ginsberg,Roy, Fraser,Cameron, *The European Union Foreign and Security Policy*, disponibil pe http://www.dtic.mil/doctrine/jel/research_pubs/union.
11. Hill, C. , *The Actors in Europe's Foreign Policy*, Ed. Routledge, Londra, 1996.
12. Hill, C., Smith, M., *International Relations and the European Union*, Ed. Oxford University Press, Oxford, 2005.
13. Holzgrefe, J.L., Keohane, R., *Humanitarian Intervention: Ethical, Legal and Political Dilemmas*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003
14. Kilian, Bertil, *Civilian Power or Something Else?* Accesibil pe <http://www.essays.se/essay/be713a15a6/>
15. Le More, Anne, *International Assistance to the Palestinians after Oslo*, Ed. Routldge, New York, 2008

16. Nuttall, S. , *European Foreign Policy*, Ed. Oxford University Press, Oxford, 2000
17. Prado Perez, Elizabeth, *Theory and practise of humanitarian intervention; when theory becomes policy*, ISA 2010, New Orleans
18. Smith, Karen, *Politica externă a Uniunii Europene*, Ed. Trei, București, 2004(traducere de Radu Eugeniu Stan).
19. Sjursen, Helen, *Understanding the Common Foreign and Security Policy*, accesibil pe: http://www.arena.uio.no/publications/wp_03_9/sjursen.pdf
20. Idem, *The Making of UE Foreign Policy*, Ed. Palgrave, New York, 2004.
21. Taylor B. Seybolt, *Humanitarian Military Intervention*, Oxford University Press, Oxford, 2007
22. Wheeler , Nicholas, *Saving Stranger: Humanitarian Intervention in International Society*, New York, Oxford University Press, 2001
23. Winn, Neil, *European Union Foreign Policy beyond the Nation State*, Ed. Palgrave Macmillan, New York, 2001